

Merhaba. Ben 1963 yılında İstanbul'da doğmuşum. Babam küçük esnaftı. Üç kardeşli bir aile olmasına rağmen babaannem, amcam ve yengemle birlikte sekiz kişilik bir aileydik. Daha sonraki yıllarda da hep kalabalığı o yüzden sevdim. Çocukluğumu kardeşlerimle birlikte travmasız olarak düşünüyoruz, başkalarının çocukluklarını dinlediğimizde. Annem, babam, amcam, babaannem, yengem, sevgi halesiyle kuşatılmıştık.

İlkokulu değişik okullarda okudum. Çocukların en büyüğüyüm. Bir kız kardeşim, bir de erkek kardeşim var. Ama aramız çok sık. Ortaokulu, liseyi hep böyle ortalama bir başarıyla okudum. Daha çok eslere değil de ders dışı şeyler okumaya odaklıydım. Okumayı hep sevdim. Okuyacak şey bulamazdım üçüncü sınıfta. Bir akrabamız Hürriyet'in kuponlarını biriktirmiş, iki tane ansiklopedi getirdi eve. Keşifler ve kaşifler ansiklopedisi. Ben döne döne onları okurdum. Ondan sonra bir de evde nereden kalmışsa, birilerinden, güzellik reçetesi, sonra da onları okumaya başladım. Ortaokuldayken bir kütüphaneye üye oldum. On beş günde bir gidiyorduk. Taksim'den 87'ye, Edirnekapı otobüsüne arkadaşım ile birlikte binip giderdik. Arkadaşımın aldığı kitapları da okurdum ben. Kütüphanedeki kitaplar bitince bu sefer okul kütüphanesine dadandım. Çevrenin de dikkatini çekiyordu. 'Bu kız çok okutmayın, sonra deli olur.' falan deniyordu. Sonra üniversiteye başladım. Üniversite hayatım benim için tam bir hayal kırıklığı idi. Mahalleden en yakın arkadaşım gazeteciliği bitirdikten sonra Tercüman'da, işçi servisinde çalışmaya başlamıştı. Benim de o zamanki aklıma göre kendime biçtiğim misyon, sendikacı olursam bir faydam olur şeklindeydi. Ben de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Çalışma Ekonomisi Bölümüne kaydoldum. Bölümdeki arkadaşlar, bölüm hocaları... Gerçekten bölümden bir tane bile arkadaşım yok. Okulu bitireli otuz beş sene oldu, İstanbul'da birisiyle bir kere olsun karşılaşmadık. Ne de Türkiye'nin başka bir yerinde. Bu bile hayatlarımızın ne kadar ayrı aktığını gösteriyor. Üniversiteyi çok zorlanarak bitirdim. Bitirmeden dört sendikada çalışma deneyimim oldu. Sendikaların hiç de bana göre ortamlar olmadığını anladım. Ama niyeyse böyle bir çark edemedim. Sonra âşık oldum. Çok sevdiğim, hâlâ evli olduğum kişiyle tanıştım.

Ben liseye giderken o Harbiye'de bir kitapçı dükkanında çalışıyordu. Her gün uğurdum, her gün. Yeni çıkan yayınlara bakardım, epeyce bir zaman geçirirdim. Tabii her gün giden biri de kitapçıda çalışanların ilgisini çekmiş. Çeker yani. Eşimle öyle tanıştık. Bir keresinde Uygarlık Tarihi kitabını aldım, 'O kitabı nasıl okuyacaksınız?' dedi. 'Okumam yazmam var, nasıl nasıl okuyacağım?' 'Bak bu kitap roman gibi okunmaz ha' deyip beni çok sinirlendirmişti. Ben her gün gitmeye devam ediyordum. Bir keresinde 'Çıkıp yemek yiyelim mi?' gibi bir şey dedi. Öğle tatiliydi, 'Ha, olur.' falan dedim. Sonra benim arkadaşlarımla tanıştı. Böyle gizli gizli onda bir türlü söyleyemediği bir şeyler olduğunu anlıyordum. Meğerse illegalmiş. Ben gerçek adını bile çok sonra öğrendim. Sonra üniversiteye giderken o yakalandı. İki buçuk sene yattı, çıktıktan hemen sonra da askere gitti. Ben onun çıktığını ve hem de gerçek adını gazeteden öğrendim. Gazeteden öğrendikten sonra da birileriyle bir selam mı gönderdim, tam hatırlayamadım şimdi. Üniversiteyi bitirmiştım. Bir gün Cağaloğlu yokuşundan inerken onunla karşılaştım. Ben tam hatırlamıyorum ama o şöyle anlatıyor: Bana öyle bir koştun, sarıldın ki diyor... Ondan sonra görüşmeye başladık. Eskiden o benim peşimde dolaşırdı. Ondan sonra ben onun peşinde dolaştım. Bu sefer

o kendini geriye çekiyordu. Sonra ben onunla birlikte olmak için sürekli bir arkadaşım da ders çalışıyor oluyordum ve o dersler hiç bitmiyordu. Bu kadar yalandan rahatsız oldum. Yalan söylemekten hani. Annem de bunu anlıyordu. Sadece anneme yalan söylüyor olmak beni çok rahatsız etti. Böyle yalan söyleyemem gibi bir şey yok. Pekâlâ da yalan söylerim. Bir gün otururken ‘Altı ay sonra evleneceğiz seninle.’ dedim. Kendi kendime altı ay. Ben unuttum evleneceğimizi. Aradan altı ay geçmiş. Dedim, ‘Evleneceğiz.’ Çünkü annemle babama rahatsızlık vermek istemedim. Babam şey diyordu: ‘Yavrum benim, sizin gibi olan bir kişi gösterin bana ya. O zaman yaptığınıza tamam, bir şey demeyeceğim.’ Sonra evlendik.

Üniversitede istemediğim bir bölümü bitirdikten sonra neden yüksek lisansla başka bir bölüme devam etmediğimi anlatıyordum. Evlendikten sonra haldır huldur, ev kira, çalışıyorum, bir de böyle hayatımıza daha önce farkında olmadığım hayatın o gri bölümleri girdi. Para kazanmak. Ev kirası ödenecek çünkü, faturalar ödenecek. Bir de ses takıntım var. Oturduğumuz kira evden annemin evine geçtik. Kocasını da alıp evden bir an önce gitmek isteyen kız, kocasını da alıp eve döndü. Sonra bizim elimizde para birikti, ev almaya kalkıştık. Ev aldığımız için ‘Ben çocuksuz duramayacağım.’ dedi, beş yıl sonra bir de çocuk yaptık. Böyle hep içimde olan, psikoloji okumak isterdim. Onu unuttum gitti.

Bu arada benim tek sevdiğim o değildi. Ondan önce âşık olmuştum, aşkın ne demek olduğunu biliyordum. Âşık olmadan ilişkide olduğum erkek arkadaşlarım da vardı. Bir tanesi, üniversitedeyken, ona deli gibi âşıktım diye düşünüyorum. Okuldan çıkmışız, Cağaloğlu yokuşundan inerken çalıştığı kitapçının önünde gördüğümde, yokuştan aşağı nasıl koşarak sarılmışım. O kitapçıda çalışıyormuş, ben bilmiyordum. Âşık olduğum birisi var, ama bir yandan onu gördüğüme çok sevinmişim. Ne olduğunu da anlamamışım.

Neden âşık oldum? Onun nedeni olmaz. Ama bu kadar sevmemin nedeni, hapisten çıktıktan sonra ilk görüşmeye başladığımız dönemlerde, ondan önceki erkek arkadaşım ile hiç “biz”in kurulamamış olmasıydı. Mesela önceki erkek arkadaşım ‘Ben çay içeceğim.’ derdi. O hep ‘Çay içelim mi?’ diye sorardı. Bu benim için çok önemli, farkına vardığım bir şey olmuştu.

Kadın olmakla ilgili bilincim üniversite yıllarında hiç yoktu diyebilirim. Hatta onun üzerine düşünmüşlüğüm bile. 1984 yılıydı sanıyorum. Gençlik Günleri diye seminerler olurdu. İki hafta sürerdi. Harbiye Şehir Tiyatrosunda gittiğimiz seminerlerin birinde Ayşe Düzkan’ı dinlediğimizi hatırlıyorum. Seminer değildi, konuşmalar. Konuşmalar bittikten sonra birkaç arkadaşım ile kendi kendimize ‘Sosyalizm dururken bu feminizm hafiften çıkıntılık gibi’ demiştik. Hani orta sınıf ailelerde çok vardır ‘Şimdi sırası değil.’ tam da buna uyan şeyler konuştuk: ‘Şimdi bunun sırası değil, önceliğimiz sosyalizm. Sosyalizm geldikten sonra zaten bunun bir halli var.’ Aradan yıllar geçti, ben evlendikten sonra, 1991-92 yıllarında, bir arkadaşım ile birlikte bir kayıt cihazı aldık. Cihazın çalışıp çalışmadığını kontrol için de bir arkadaşım benimle bir röportaj gibi bir şey yapıyor. Tuttu, kadın olmak üzerine bir şeyler sordu. Ben de keşke kaydı olsa, dinlesem. Ama ağızımdan çıktıktan sonra fark ettim. O kadar abukladım ki, böyle kendime şaşırdım. Dedim ki: ‘Hiçbir şey bilmiyorsun, konuşma bari’ Sonra iki yıl boyunca hissettiğim, fark ettiğim, birden

bire farkına vardığım bu açığın mı deyim, açığımı gidermeye çalıştım, başka hiç bir şey okumadan. Engels'in Ailenin Özel Mülkiyetin Tarihi'nden tut Sosyalizmde Kadın Olmak, sosyalist klasikler. Orda gördüm ki sosyalizmle bu işler halledilmeyor.

Sanırım 1992'de ben, şimdi baktığımda yaşıma göre geç bir şekilde –o da benim ayıbım- feminizmle tanıştım. Ama ben hiçbir zaman, -doksanlar, iki binler, iki bin ona gelindi, gezi olundu- kendimi hiç feminist olarak tarif etmedim. Geziden sonra, belki o da Yoğurtçu Kadın Forumu'nun sayesinde. Her Çarşamba Yoğurtçu'ya angaje olmuşumdur. Pandemiden sonra online oldu. Ama hiç aksatmadan çarşamba günleri... Bu benim kadınlık bilincimde başlı başına en büyük faktör olmuştur. Forumlarda o zamana kadar üzerinde hiç düşünmediğim bir sürü konu... Mesela taşıyıcı annelik, hiç gündemime gelmemiş. Çünkü ben zaten taşımadan anne olmuşum, falan. Annelikten teknoloji eğitimine kadar, o zamana kadar böyle kafa yormadığım değil, farkında bile olmadığım şeylerin bilgisine ulaşmış oldum. Sonra eğer ilgimi çekiyorsa onlar üzerinde okudum.

Çalışma Ekonomisi okurken, galiba okulun ilk senesi bir arkadaşımın kanalıyla Tez Koop İş sendikasında sekreter olarak işe başladım. Her halde bir seneye yakın çalışmışımdır orada. Altı ayını hatırlıyorum da. Kaç no'lu şube olduğunu hatırlamıyorum ama Laleli'de, okulun hemen arkasındaydı. 2 no'lu şube başkanı kadındı. Buna rağmen sendikanın o erkek havasını daha fazla soluyamadım. Yedi sekiz ay çalışmışımdır orada. Ben sendikayı sosyalizme giden yolda benim de katkıda bulunacağım bir aşama olarak gördüm, içinde bulunduğum ortamda... Sanki kahve gibiydi. Akşam iş çıkışında erkekler gelir, hep birlikte biralara içilir, ben sabahleyin geldiğimde bütün kül tabakları ağzına kadar dolu, boş bira şişeleri... Ben öyle sosyalizmden falan da söz edildiğini hiç hatırlamıyorum. Hani kulağıma bile çalınmazdı öyle sözcükler. Sendika başkanının bir kadınla ilişkisi vardı. Bana onu uzun uzun anlattığını, bir de arabuluculuk etmemi istediğini hatırlıyorum. Ama bunları beni taciz ederek yapmıyordu. Sadece belki benim yumuşak kişiliğimi, bozduklarında sevgilisini ikna edeceğimi düşündüğünden... Öyle birkaç konuşma geçtiğini hatırlıyorum aramızda. Şanslı olduğumu da hissediyorum şimdi bunları konuşurken. Bir kadın sendikacıyla, hem de o yıllar...1984 olmalı. O kadın sendikacı gerçekten klasik kadın tipine ve yöneticiye hiç uymayan bir insandı. Ben abla dediğimi hatırlıyorum ona. Eşinden ayrılmış, bir oğlu vardı. Onunla kitap alışverişimizin olduğunu da hatırlıyorum. Çok kitap okuduğunu da hatırlıyorum. Beraber kitaplar üzerine konuşurduk. Hatta Latife Tekin'in Sevgili Arsız Ölüm'ü o sene çıkmıştı, üzerinde konuştuğumuzu da hatırlıyorum. Bir sendika başkanından çok daha donanımlı olmasına rağmen sözünün arka planda kaldığını, ne de olsa kadın gözüyle bakıldığını hatırlıyorum şimdi. Bunun örnekleri neler? Mesela çok sigara içerdi. Başkanın yanında sigara içtiğini hatırlamıyorum. Başkan odasına çat kapı girerken, bir kere ayağa kalktığımı bile görmüşlüğüm var galiba. ... Ablanın o erkek dünyada var olabilmesi, onu kabul edebilmeleri, her halde onlar gibi giyinmesine, elinde sigara ile dolaşmasına, saçına başına hiç bakmamasına, erkek için bir arzu nesnesi olmamasına bağlıydı.

Şimdi başka bir sendika deneyimime geçeceğim. Şimdi sendikanın adını da hatırlayamadım. Tekstil işçileri olabilir. O sendikanın dergisini yapıyorum. Ama part time olarak değil, dokuz-altı gibi bir şey. Öyle olması gerekmediği halde. O

sendikayla birlikte şehir dışına ziyaretlere giderdik. Arka arkaya üç dört araba. Başkanın arabası forslu olurdu ve başkanın arabası trafikte bile geçilemezdi. Öyle bir hiyerarşi. Biz o zamanların lüks bir termal oteline gittik. O otelde üç veya dört gece kaldık. Her gece en az iki sendika başkanı beni yemekten sonra bir yere gitmeye çağırırdı. Giderdim de. Hatta bir tanesi bana 'Ben sana açılmak istiyorum.' dedi. Ben yirmi iki yaşındayım, adam belki elli, altmış yaşında. 'Ben sana açılmak istiyorum. Sana anlatacaklarım var, sana güvenebilir miyim?' ben de 'Güvenemezsiniz bana' dedim, 'beni ne kadar tanıyorsunuz? Siz kaç yaşındasınız, görmüş geçirmişliğiniz var, deneyiminiz var.' Bunu birkaç defa söyledim. Hem de arka arkaya... Biri bitiyor, öbürü alıyor. Ben de hiç 'hayır' demiyorum. Çıkıyorum onlarla. Sonra İstanbul'a döndük. Bir yazıyı bahane ettiler. 'Burada aşırı solculuk yapmışsın.' dediler. Solculuk yaptığım yeri gösterdi. Nazlı Ilıcak'tan alıntı yapmışım. 'Artık sizinle çalışamayacağız.' deyip işime son verdiler. Çünkü bana güvenemeyecekler, onlarla çıktığım zaman elimi tutturmayacağım, sıktırmayacağım, öptürmeyeceğim ya... İşime son veriyorlar. Sendika genel başkanı mıdır, nedir 'Benim de senin yaşında çocuklarım var.' dedi bana. Birkaç gün önce sana güvenebilir miyim diyen. 'Benim de senin yaşında çocuklarım var. Hiç senin gibi değiller.' diyor. Senin Allah'ın kitabın yok mu falan demeye getirdi herhalde. Din iman bir şeyler söylüyor. 'Benim ne Allah'ım var ne kitabım' deyip adamın gözlerini böyle pörtletmişim.

Beni çok rahatsız eden bir şey de doğallıkla yaptığın bir şeyin daha sonra savunman gereken bir şey haline dönüşmesi. Açıklama yapmak zorunda kalıyorsun. Bir örnek vereyim. Çok örnek var ama biri aklıma geldi. İngilizce öğrenmeye çalışıyorum. 1980'lerin başı, Taksim'de bir kursa gidiyorum yediden dokuza kadar. Sınıfta da yaşı bizden büyük, oldukça büyük, -çünkü o zamanlar bile orta yaşlı derdim ona- doğulu bir arkadaş var. Alay konusu oluyor demeyim ama gülüşülüyor. Bir keresinde şey dedim: istersen dersten çıktıktan sonra seni biraz çalıştırabilirim. Tamam dedi, ilkinde bir arkadaşının yazıhanesine gittik. İkincisinde beni Beyoğlu'nun arka sokakları denir ya, Beyoğlu'nda bir pavyonun üst katına götürdü. Kendisi rakı içerken ben ona ders anlatmaya çalıştım. Ondan sonra da bana 'Sen annene babana ne deyip de geliyorsun?' demez mi? 'Savunulacak bir şey mi yapıyorum şu anda?' dedim. 'Sana İngilizce alfabe öğretiyorum, annem sorsa söylerim. Başka bir şey yapmıyorum.' Şimdi düşünüyorum da sen ne anladın ki bundan? Anladığı çok malumdu. Bana malum olmamıştı. Şimdi buradan baktığımda gençken beni zora düşürecek başka şeyler yaptığım da geliyor aklıma. Mesela bir tane çocukluk arkadaşım, canım arkadaşım, yirmi yaşımızdayken, 'Bu yaşa geldik, hiç Polonezköy'ü görmedik.' deyip otostopla Taksim'den Polonezköy'e gittik. Orada hava kararana kadar dolaştık, sanki altımızda araba varmış rahatlığıyla otostop çeke çeke, tanımadığımız bilmediğimiz insanların araçlarıyla kamyonlarla -Kırk sene öncesinden söz ediyorum- nereye gittiğimizi bilmiyoruz, eve döndük. Yıllar sonra aklıma geldi, yeğenime 'Böyle bir şey yapmıştık, sen sakın yapma.' dedim. 'Ben neden yapayım ki teyze.' dedi. O soru da beni çok düşündürdü. Yani 'Neden yapayım ki?' 'Neden yapmasın?' 'Neden yapmasın?' Öyle mi yetiştiriyoruz acaba çocukları. Çok özgür yetiştirdiğimizi düşünerek. O korkuşu iliklerinde hissediyorlar mı acaba her zaman? Veya ben mi çok andavallıyım? Arkadaşımla birlikte biz dünyanın en andavallısı mıyız? Kırk sene önce hiç bunları düşünmeden. Görmediğimiz bir yer var, gidelim görelim. Eve nasıl döneceğiz, nerede kalacağız, hiç bunları düşünmeden,

nasıl yapabildik. Herhalde bizimki özel bir durum. Şimdi buna andavallılık hali diyorum.

Aklıma bir şey geldi. Bu benim kafamı hep kurcalar. Yeğenime ‘Sen bunları yapma?’ dediğimde ‘Teyzeciğim neden yapayım ki?’ demesinin bana düşündürdükleri. Onun bildiğini varsaydığım ama benim bilgisine çok geç ulaştığım o sakinmasızlık hali. Mesela ilk gençliğimde, annemin şimdi köy olmayan köyünde – Edirnekapı’dan sonra Arnavutköy, kıyıdaki değil de içerideki Arnavutköy-Arnavutköy’de dayımlar, annemin kardeşleri otururdu. Ben yaz tatillerinde gider kalırdım, teyzemin kızları falan hep bir araya gelirdik. Ben hep ‘Hadi fındık toplamaya gidelim.’ derdim. O zamanlar yediğimiz fındıkların tadı bile aklımda yok. Topladığımız fındıkları da atardık sağa sola. Aklımda şu vardı. Elektrik tellerinin görünmediği yerlere kadar gitmek. Araba seslerinin gelmediği, sadece rüzgârın sesini duyabileceğimiz bir yere... peşime de bir sürü insan takardım, kuzenler, aramıza küçük çocukları da alırdık. O zamanlardan çekilmiş bir fotoğrafım var. Henüz yürüyemeyenler var. İkna da etmişim onları bir şekilde, elektrik direklerinin olmadığı – o zamanlar köylerin arası açıktı- yerlere giderdik, bir keresinde bizi aramaya çıkmışlar. Hava kararmış herhalde avcılarının silah sesleri de duyulmuş. Dayımlar şehre yakın bir yerde oturlardı. Minibüslerin falan kalktığı meydana babam, dayımlar, eniştelere, hepsi bizi bekliyorlar. Bir dayak yemiştik o zaman. Başımıza bir şey geldiğinden çok korkmuşlar. Hepimiz daha buluş çağına ermemiş kız çocuklarıyız. Çok korkmuşlar, o kadar korkmuşlar ki babam bir tokat patlatmıştı bana.

Merter’deki evimizden tekrar annemlerin yanına, benim ilkokul üçte taşınıp da evlendiğimiz zamana kadar oturduğumuz eve dönünce, -yani asıl ev diye onu benimsemişim, diğerlerinden hiç ev diye söz etmiyorum- sanki İstanbul’u tekrar bir keşfettim. Daha doğrusu bana öyle gelmişti. Elmadağ’da oturuyoruz hemen her şey için illaki Taksim’e gitmek gerekirdi. Başka bir yere gitmek için bile olsa. Ben otobüse binmeden hep Taksim’e yürürdüm. Taksim’e giderken o eski dönem apartmanlarının kapılarını bile özlediğimi fark ettim dört yıl Merter’de oturduğumuz sürede. O kapıların kollarına, piriç kapı tutacaklarına tek tek dokunmuştum. Annemlerin evinde çalışıyordum ama, çocuğum da olmadığı için çalışmadığım zamanlar gece uyuyana kadar bana aitti. O zamanlar Taksim’deki her bir sergiyi defalarca gezmişimdir. İlgimi çeken seminerlerin bazılarında gitmişliğim var. Şimdiden baktığımda zamanı sadece kendim için kullandığım tek dönemmiş gibi gelir.

(...) 1994 yılında doğdu. Doğduktan sonra zamanla ilgili problemlerimi anlatmıştım. Yürümeye başladıktan sonra, herhalde üç yaşlarından sonra birlikte dolaşmaya başladık. Birlikte sergilere gidiyorduk. Çünkü bizim gittiğimiz saatlerde genellikle sergilerde pek fazla insan olmuyordu. Sürekli koştururdu. Kalem eline aldığı anda... Belki kalıtımla geçmiş bir şeydir. Babamın yeğeni, herhalde benim de büyük kuzenlerimden biri oluyor herhalde, ressam. Hâlâ öyledir, eline kalemi aldığından itibaren resim yaptı. Matematik defterlerinde resim, her yer resimle dolu. Atmadım, hepsini biriktiriyorum. Hatta daha sonradan resimle ilgili herkes kaleminin çok iyi olduğunu söylerdi. Biz de onu resme yönlendirmeye çalıştık. O da ‘Siz benim başka bir şey yapabileceğime inanmadığınız, beni küçümsediğiniz için resme yönlendiriyorsunuz.’ deyip vazgeçmişti.

Evliyken büyük anlaşmazlıklar yaşadık. Özellikle onun eğitimiyle ilgili meselelerde. Ertesi gün sınavı varsa benim damarlarımdan matematik akardı, fen akardı, onun umuru bile olmazdı. Dolayısıyla benim onun çok fazla üzerinde durduğumu, ters teptiğini söylüyordu. Nitekim daha sonra (...) in akademik hayatının pek yolunda gitmemesinden hep beni sorumlu tuttu. Sen onu çok sıktın en baştan itibaren... Benim ilişkimdeki en büyük çatlak olarak tarif edebileceğim anlaşmazlık budur. Yani evliliğime baktığımda.

Ergenliği de bizi çok hırpaladı diyeyim. İlk okulu bitirmek üzere, beşinci sınıfta olmalı. Kız kardeşimle yakın oturuyorduk, ona gidiyoruz. Yolda, konu ne bilmiyorum ama (...) 'Bana karışamazsın.' gibi bir laf söylüyor. (...) de 'Ben sana karışırım, ben senin babanı. Benim istediğimi yapacaksın.' gibilerinden bir laf daha... Eve dönüp İsveç çakısıyla bacağında yara açıyor. Sonra babasını arıyor, öyle bir yerini kesmiş ki, derin olmamakla birlikte çok fazla kan. Sonra babası alıp hastaneye götürüyor, dikiş attırıyor falan. Bu olay onu yetiştirme biçimini tümüyle değiştirdi, tümüyle etkiledi. Ki o günlerde seyrettiği bir programda birkaç kişi gençlik anılarını anlatıyor. Bir tanesi iddiaya girdik diyor, şuradan atlayabilirsin, atlamazsın, arkadaşlardan birisi atlıyor ve ölüyor. O da üstüne gidersek hayatına mal olabileceği kaygısıyla onun hiçbir şeyine karışmıyor.

Üniversite sınavına girecek, dershaneye yazdırmışız. Dershaneye gitmiyor, devamsızlığı var, beni arıyorlar, gittiğim zaman devamsızlığını öğreniyorum. Onun hiç umurunda olmuyormuş gibi. Tüm bunlar o yıllarda aramızdaki kavga sebebiydi. Ciddi kavgalar ediyorduk. Bugün hâlâ en ufak bir müdahalede şiddetli tepki veriyor. Öyle ki hoşuna gitmeyen bir şey söylediğimizde bile. Bu hoşuna gitmeyen şey basit bir fikri ayrımı da olabilir. Ama buna bile tahammülü yok. Ben bundan (...)i sorumlu tutuyorum, bu evliliğimizdeki büyük çatlak. İkimizin arasında halledemeyeceğimiz sorun yok demeyeyim. Ama en azından birbirimizi ikna etmeye çalışmadan sonuna kadar konuşma geleneği var. Bilmiyor, bunu öğrenmedi. Ben bunu öğrenmemesinin sorumlusu olarak (...)i görüyorum.

Ben evlilikle ilgili konuşacak olursam birazcık, evliliğimde hep kendimi rahat hissetmişimdir. Valla, bunu bir yerde okudum, hoşuma gitti. Benim yurdummuş gibi. Ben orda rahat ediyorum. Anavatanımmış gibi. Çok şeyde anlayamıyoruz. Ama anlaşmanın önemli olmadığı, hani birbirimizi kızdırıyoruz, hiç kırılmadım. Yetişme sürecindeki eğitime bakışıyla ilgili farklılığı bir kenara bırakacak olursam. Onun dışında her şeyden, makarnanın markasından tut da, tuvalet kağıdının şeyine kadar, iki katlı mı, üç katlı mı olsun, her konuda tartışabiliriz. Ama, şeyi de düşünüyorum, bu kadar tartışmanın elektriğinin bana verdiği zararı niçin göz ardı edemiyorum? Onu da düşünmüyor değilim. Ekonomik nedenler elbette ki çok başat. Ama birlikte yaşadığım başka hiç kimse yok. Ne olursa olsun yanında kendimi rahat hissediyorum. Ne olursa olsun. Mesela, kavga ederken, bir keresinde 'A ayakların üşümüştü, çorap getireyim.', hatta çorabı giydirmişliğim bile var. Onun da bana karşı... Hani sevgiden emin olmak. Bunun tonları vardır, daha azı, daha çoğu, beni daha çok hissettiği zamanlar vardı... Ama bana olan sevgisinden de çok eminim. Orada kendimi çok rahat hissediyorum. Ben o adam tarafından seviliyorum. Ne bileyim ben, sarkık memelerimle seviliyorum, makarnayı yapış yapış pişirmemle seviliyorum. Geceleri iki de bir uyanmamla, kâbuslarımla... Her şeyimle sevildiğimi biliyorum. Onun için

de devam ediyorum. Rahat ediyorum, rahat ediyorum. Belki bu bir rahatlık, şemsiye gibi. Ama bunun altında, onunla yaşarken, aynı zamanda kendimi gerçekleştirmek için, onun bana açtığı alan kadarıyla bunu yapabildiğime... Bir süredir kendine ait gündem meselesinde de düşünüyorum. Benim gündemim var mı? çünkü bir arkadaşımınla konuşurken 'Nasılsın?' dedi, ben ona (...)in sınavlarından söz ettim, bir yakını öldü, ondan söz ettim, ama sıra bana gelmedi. Ben sanki onun yörüngesinde, hep onun öne çıkmış istekleriyle demeyeyim, ama o ne yapmak istiyorsa yaparken, ben kendimi ona uydurarak yaşadığımı farkındayım. Farkına varmışsam bunu değiştirmenin de yolunu bulacağımıdır. Şimdi kendi kendime, benim bir tane odam var, çok şanslıyım, o odada yapmak istediklerimi, yapmak istediklerim de atla deve değil. 58 yaşındayım, kendimi bildim bileli İngilizce öğrenmeye çalışırım, artık bunu ciddiye alayım. Artık birinin sınavıyla, birinin başı ağrıyorsa bunu için vazgeçmeyeyim. Okumaktan çok yazmak bir sorumluluk gibi. O sorumluluğu ihmal ettiğimi, daha doğrusu onun üzerine hiç çalışmadığımı, ona zaman ayırmadığımı... Biraz da okuma kolayıma geliyor. Okunacak o kadar güzel şey varken, şimdi ben böyle yazacağım, okumaya yeni başlamışlar gibi olacak yazmam. Biraz bunların üstüne gideyim istiyorum. Bunları geçeyim.

Şimdi benim geleceğe dönük hayallerim... Ne yapmak istiyorsam buna karar vermek, onu ciddiye almak ve kendi programımı oluşturmak. Resim yapmayı çok istiyorum. Şimdiye kadar hiç yapmışlığım yok. Resim malzemeleri topladım. Bir yerinden başlayabilirim. Yani bunu ertelemem için herhangi bir neden yok artık. Yakın zamana kadar beni çok meşgul eden, sadece meşgul etmeyen, çok geren bir iş yapıyordum, artık o işi yapmama gerek olmadığını fark ettim. Bunun farkına varmam birdenbire o kadar sevindirdi ki... Ertesi günü illa da yapmam, bitirmem gereken bir şey yok. Ben istediğimi yapabilirim. Bunu fark ettikten sonra da aylar geçti. Ama şimdi başlamanın zamanıdır. Bugünden itibaren, yarına bırakmadan. Biraz resim yapmak, başlamak daha doğrusu. Bir de kendime ait oda da kapısını kapattığım... Girilmez yazacağım ya, kapıyı çalarak da girmesinler. Girilmez yazdığım odamda, yazı masam da var, yazı masamda oturarak... Böyle küçük kağıtlara yatakta oturarak değil, masanın başına yazmak için geçmek... Bunu kendime... Hani bu dünyaya bir şey bırakarak değil, onu hedefleyerek değil, ama yapmak istediğin bir şeyi yapıyor olmaktan dolayı, o sevinci yaşamak için başlayacağım eve dönünce. Hoş çakalın...

Ben ilkokula Harbiye İlkokulu'nda başladım. Biraz erken gitmişim. Hatta babaannemle müdürün odasına gidip, babaannemin beni kaydettirmeye çalıştığını hatırlıyorum. Hatırlıyor muyum, böyle babaannem anlattıkça kendi kendime gözümün önüne mi getirdim, tam bilmiyorum. Ama böyle karanlık bir yapıydı. Şimdiki Elmadağ'daki Fransız Kız Lisesi'nin arkasında. Tam arkasına düşen bir yerdeydi. Daha sonra yeni bina da oldu. Ben ilkokula kaydoldum, her halde o eski binada bir ay kadar okudum, sonra Çağlayan'a taşındık. 52 sene öncesinden söz ediyorum, Çağlayan'da yol yok, her taraf çamur, bir tek biz apartmanda oturuyorduk. Yeni yapılmış, böyle pencereleri falan da doğru dürüst takılmamış, sıvası olmayan, o zamanki algımla koskocaman, -çünkü her yerde tek katlı, çoğu da gecekondu olan bahçeli yapılar vardı-... Orada çok fazla kalmadık, çünkü ikinci sınıfı Tarlabası'nda okudum. Amcam Tarlabası'dan o eski apartmanların birinden bir daire satın almış. Biz amcamlarla birlikte oturuyorduk. Taksim İlkokulu'nda ikinci sınıfı okudum.

Apartmanımızın birinci katında kadınadamlar denilen –herhalde travesti idi- birileri vardı. Kadınadamlar diye söz ediliyordu onlardan. Ondan sonra ayakkabılarının altındaki kumları yiyen bir çocuk vardı. Bizim yanımızdaki dairede tek başına madam Antuan otururdu. Alt katımızda çok çocuklu, sanırım birkaç aile... Çünkü ben onlara ders çalışmaya giderdim. Böyle her odadan birkaç kişi çıkardı. Gelirler, giderler, hep bir hareket olurdu. Onlara gitmeyi çok severdim. Üst katımızda da Roman bir kadın, sanırım kocası yoktu, kendisini hatırlıyorum, çocuklarını hatırlıyorum ama kocasını hatırlamıyorum. Bir de sürekli ‘Dişim ağrıyor, rakı var mı?’ diyen yalnız yaşayan bir kadın vardı. Tarlabası’ndaki evde de çok fazla kalmadık. Hatta böyle bir ene bile oturmadık. Daha sonra otuz, otuz beş yıl oturacağımız Elmadağ’daki iki katlı Rum evine taşındık. Sokağımızda Ermeni, Rum aileler vardı. Radyo, sinema sanatçıları vardı. Bir de lojman çıkmamış subay aileleri vardı. Bir de benim canım arkadaşım (...)

Benim dört kuşak arkadaşım. Babaannemle onun anneanesi arkadaşmış, sonra annelerimiz, biz ve şimdi de çocuklarımız arkadaş. Birkaç ay öncesine kadar evlerimiz çok yakındı. Öyle uzata uzata, akşamın bir saatinde başlardık, a sabah olmuş dedikimiz. Gençliğimiz, yetişme çağımız beraber geçti. Beraber okurduk. Benden bir buçuk yaş büyük. Onu da şeyde çıkarmıştık. O Marx olurdu, ben Engels, böyle okurduk. Devrim tarihini okurduk, devrimleri okurduk. Birbirimize anlatırdık. Sokağımızı anlatıyordum. Sokağımızda, bizim evin biraz ilerisinde karakol vardı, karakolda da (...) komiser diye genç bir adam vardı. Adamın bir tek ensesi aklımda kalmış. Böyle pembe kırmızı çizgi çizgi... Daha sonra çok içenlere özgü bir şey olduğunu anladım onun. Talimhane’nin Dolapdere’ye yakın kısmında Çingenelik dediğimiz, Çingenerin yaşadığı bir alan vardı. Çingenerler çok sık ayakları çıplak, üstü başı kanlar içinde, kalabalık bir şekilde yaka paça yırtık karakola gelirlerdi. Onları pencereden seyrederdik. Sokakta kimseler kalmazdı. ‘En küçükleri bile kan kırmızı.’ denirdi onlar için. Korkulurdu, yani bulaşmamak lazım. Komiser onları çok dövermiş, Allah yarattı demezmiş. Nezarethanenin kapısında da Allah yoktur yazıyormuş. Birkaç saat sonra yine kalabalık ve daha çok hırpalanmış bir şekilde geri dönerlerdi. 12 Eylül’den sonra Çingenelik dediğim yer yıkıldı ve bütün o civarın demografisi değişti. Mesela bizim yanımızdaki apartmanı satın almışlardı. Sanatçılar, subaylar daha çok Etiler, Levent gibi yerlere taşındılar. Annemler ve annemin arkadaşları Çingenerlerden biraz sakınırlardı. Mesela Ermeni arkadaşları vardı, Rum arkadaşları vardı, hiç Kürt arkadaşı yoktu sanırım. Gerçi yoktu, civarımızda olsalardı onunla da arkadaş olurlardı ama Çingeneden komşu olmuyordu, arkadaş olunmuyordu. Belki onların da öyle bir talepleri yoktu. Zamanları da yoktu. Çünkü evde fazla kalmıyorlardı, çiçek satıyorlardı. Sabahın erken saatlerinde çıktıklarını biliyorum. Sokakta yaşıyorlardı. Kapı önlerinde sürekli müzik dinleyerek... Böyle bir gamsızlık... ‘Onlarda gam kasavet yok.’ Falan denilirdi. Gamsızlar mıydı? Gamsız bir hayat mı yaşıyorlardı, bilmiyorum. Ama kırık dökük bir kapıya çiçek resmi çizmek bizim hiç aklımıza gelmezdi. Bizim evin hemen yakınındaki Çingene komşumuz küçük bir balkon kapısına –Kapı da kolu bile yok, kontrplak- üstüne lale resmi çizmişlerdi. Çok etkilendiğimi hatırlıyorum. Bir gün balkona çıktım, nasıl yağmur yağıyor. Balkonda onlar oturmuş, içiyorlar, bir yandan da hatasız kul olmazı dinliyorlar. Çok içime işledi, beni affetsinler. Sürekli ‘Biraz kısar mısınız?’ diyerek onlara verdiğim rahatsızlık için. Bütün ‘Biraz kısar mısınız?’larım rağmen gelinleri ‘Sen seversin abla?’ deyip bana kocaman bir vazo vermişti. Ben o vazoyu çok

sevdim. Ben eşyaları da zaten insanlar gibi severim. İvır zıvır bir sürü şeyi hatırlıyorum. O kadını çok sevmeme rağmen bir türlü adını hatırlayamadım. Sonra uyuşturucu satarken yakalanmış. Ona da çok üzülmişim. Çok yatmadı ama çıktıktan sonra çok durgunlaştı. Sanki böyle kolu kanadı kırılmış gibiydi. Çok genç olmasına rağmen küsmüş gibiydi hayata. Öyle kalmış aklımda.

Cağaloğlu'nda karşılaşmamızdan sonra etrafında pervane oldum. Kaçan kovalanmış gibi değil. O kaçmıyordu. Ama ben, nasıl böyle, uyumadığım bütün zamanlar... İştten çıkıyorum... Ayrılmak istemiyordum. Annelere de sürekli yalan söyledim onunla beraber olabilmek için. Eve dönüşler hep ıstırap haline gelirdi. Çünkü annem beni idare etmek için babama yalan söylerdi. Böyle aramızda kalıyordu, buna ben neden oluyordum. Kız kardeşimin de benden hiç aşağı kalır hali yoktu. Zona oldu benim canım annem. Ben de ne yardan ne serden vaz geçiyorum. Dedim ki, anneleri incitmeyecek, kabul edebileceği bir şekilde tek kurtuluş, evlenmek. Bir de Simone de Beauvoir okumuşum, onun Sartre ile ilişkisinden çok etkilenmişim, Simone de Beauvoir'in evde değil otelde yaşamasından, ev işiyle hiç uğraşmayı bütün zamanı odaklanabileceği bir şekildeki kurgusundan çok etkilenmişim, ama buna rağmen evlenmekten başka çıkar yol gelmedi aklıma. Ayrı evde yaşama deneyimimiz de var. Kız kardeşimle birlikte arkadaşlarımızla yaşadığımız bir dönem de olmuştu. O evde içimizden birinin evli olduğunu söylemiştik. Buna rağmen yönetici zırt pırt eve gelirdi, 'bir de kahve yapsanız içsek' gibi uyduruk uyduruk şeylerle bizi hem rahatsız ederdi, tedirginlik veriyordu. Evlilik sanki bir çeşit diken üstünde olma halini de bertaraf edecekti. Bizimkiler üzülmesin. Yalan söylemeden hayatımı da yaşamak istiyorum. Evlenmek istedim. Söylediğim 1986-87 yılları. 87'nin Mayıs ayıydı, bayram tatili çok uzundu, on günlük bir tatile çıktık. Ben öyle düşünüyordum. Taksim'den İzmir'e gidiyoruz, otobüse bindik. Yerimize henüz yerleşmişti ki 'Evleneceğiz.' deyiverdim. 'Yok ya' dediğini hatırlıyorum. İzmir'den babasının arabasını alıp Kalkan'a, Fethiye'ye gittik.

Hatta böyle onu kucağıma alıyordum sevmek için. Sevmelere doyamıyordum. İki buçuk yıl hapis yatmıştı, içerden çıktıktan sonra on sekiz ay da askerlik. 'Annemlerle doğru dürüst zaman geçirmedim hiç, birkaç gün annemlerle olayım' dedi. Ne denir? Ben bir şey diyemedim. Ama birdenbire benim bir ateşim çıktı, düşene kadar yola çıkamadık. Bir iki ay falan sonra bizimkilerle tanıştırdım.

Evlenmeden önce nasıl bir evlilik istediğimi... Aslında tek şey şuydu, evlilik benim için istediğim gibi yaşayabilmenin bir tür güvencesi ve sigortasıydı. Hani, etraf ne der şimdi, hiç bunlarla uğraşmadan gereksiz yere, ne yapmak istiyorsam onu yapacağım bir şeydi.